

справ зазначеної категорії, саме на суд покладається більш активна роль в судовому доказуванні. Так, згідно ч.2 ст. 294 ЦПК, з метою з'ясування обставин справи суд може за власною ініціативою витребувати необхідні докази.

Але, такі ознаки є наслідком змісту мети справ окремого провадження, що законодавчо встановлені як процесуальні особливості розгляду справ окремого провадження. В першу чергу, логічною підставою за для неможливості застосування альтернативних засобів врегулювання спору є те, що окреме провадження направлене на запобігання порушенню цивільних справ та здійснення умов їх реалізації.

Список використаної літератури:

1. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - №40-42. – Ст. 492.
2. Judgement in Case of Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium 18 October 1982 : The European Court of Human Rights [Електронний ресурс] / European Court of Human Rights, Council of Europe. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57521>.

Сулейманова Сусанна Рефатівна

Національний університет “Одеська юридична академія”,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу, медіатор

ПЕРЕВАГИ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАННЯ ПРО РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ

Питання розірвання шлюбу є дуже чутливим, оскільки розриваються відносини з людиною, до якої колись були найщиріші почуття, з якою були пов'язані мрії провести решту свого життя і клятва «поки смерть не розлучить нас». Особливо чутливими є судові процеси про розірвання шлюбу, якщо у подружжя є діти. Згідно з даними шкали соціальної адаптації, отриманими американськими психіатрами Томасом Холмсом (Thomas Holmes) і Річардом Реєм (Richard Rahe), розлучення та подружнє розставання посідають друге та

третє місця з точки зору основних стресових факторів життя після смерті подружжя [1].

У світовій практиці поширеним є звернення до медіації у справах про розірвання шлюбу перед зверненням до суду. Так, наприклад, сімейні спори в Японії, США та деяких країнах Європи не розглядаються судом до того часу, поки сторони не пройдуть сімейну медіацію.

Національне законодавство не містить спеціальних вимог досудового врегулювання сімейних спорів. Разом з тим галузеве законодавство надає суддям дискреційні повноваження застосовувати примірні процедури під час розгляду справ про розірвання шлюбу.

Так, згідно статті 111 СК України суд вживає заходів щодо примирення подружжя, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства. При цьому закон не визначає, які саме заходи можуть застосовуватися судом для примирення подружжя. Важливою особливістю справ про розірвання шлюбу є те, що суд може зупинити розгляд справи і призначити подружжю строк для примирення, який не може перевищувати шести місяців, як це визначено ч. 7 ст. 240 ЦПК України. На жаль, ця норма не є дієвою і, як показує судова практика, наданий судом строк на примирення результатів не дає і більшість справ закінчується розірванням шлюбу [2; 3; 4]. Проблема в тому, що громадяни не поінформовані про існування такої примирної процедури як медіація. Суд не уповноважений інформувати сторони про можливість врегулювання спору шляхом медіації та рекомендувати таку процедуру. Вважаємо це прогалиною ЦПК України. Пропонуємо внести зміни у частину 5 статті 211 ЦПК України і викласти її в наступній редакції: «Під час розгляду справи по суті суд сприяє примиренню сторін. Суд інформує сторони про можливість альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом медіації».

Під час медіації панує спокій і рівновага, а чаші терезів завжди нерухомі та мовчазні. Сторони медіації приймають рішення самостійно на основі консенсусу між собою. На відміну від судового процесу, який закінчується ухваленням

рішенням на користь однієї зі сторін.

Медіація – це погляд у майбутнє стосунків, а не в їх минуле. Медіатор – нейтральна й незалежна третя особа, яка не є представником жодної зі сторін. Він є маршалом процесу, його завдання – налагодити комунікацію між сторонами, допомогти їм проаналізувати ситуацію, знайти інтереси, які насправді стоять за їхніми позиціями. Медіатор допомагає сторонам зрозуміти, що важливо для кожного з них, і знайти точки перетину, на яких вони зможуть побудувати спільне взаємовигідне рішення. Отже, фокус уваги медіатора, на відміну від судді, зосереджено на інтересах та потребах сторін і на способах їх задоволення, а не на юридичних нюансах регулювання спірного питання.

Дуже часто сторони процесу, користуючись певним способом захисту, намагаються вирішити зовсім інші питання. Наприклад, подружжя перебуває у стані конфлікту. Дружина забрала дітей і поїхала до своїх батьків до Донецька. Дітей батько на бачить, йому треба якось вийти із ситуації. І він з горя подає позов до суду про позбавлення матері батьківських прав і визначення місця проживання дітей у нього. Чи справді він цього хоче? Як виявляється, дійсні потреби і інтереси у нього зовсім інші. Він кохає свою дружину і дітей, хоче зберегти сім'ю, виховувати своїх дітей, щоб вони разом жили в Одесі, а не в Донецьку. Засобами позовного провадження ці різні потреби і інтереси виявити практично неможливо, до обов'язків суду не належить встановлення причин виникнення конфлікту, він буде діяти у строго формалізованій процедурі, вирішуючи спір по суті, в межах позовних вимог. Тобто суд, на відміну від медіатора, зв'язаний предметом і обсягом заявлених вимог.

Сімейна медіація – самостійний спосіб альтернативного вирішення спорів між сторонами в рамках структурованого процесу, за участю одного або декількох нейтральних, неупереджених, не зацікавлених у даному конфлікті посередників, які об'єднують сторони та полегшують комунікацію між ними, допомагаючи сторонам дійти згоди, яка задовольнить їх інтереси. При цьому сторони мають повний контроль над процесом прийняття рішення і умовами вирішення спору.

Сімейна медіація при вирішенні питання про розірвання шлюбу спрямована на те, щоб пари, які перебувають на етапі розлучення, могли вирішити свої суперечки за допомогою неупередженого посередника, який допомагає подружжю ефективно спілкуватися між собою з метою прийняття справедливих та розумних рішень щодо власного майбутнього та майбутнього своїх дітей та досягти спільного врегулювання. Це гнучкий, дискретний та швидкий підхід до вирішення сімейних спорів, і останніми роками він став основною частиною системи сімейного правосуддя у світі.

Автори та медіатори Дональд Т. Сапоснек (Donald T. Saposnek) та Чіп Роуз (Chip Rose) визначили п'ять емоцій, притаманних процесу розлучення, що впливають на здатність пари при розлученні вести переговори раціонально і швидко врегулювати спір: горе, гнів, почуття вини, хвилювання та негативна реконструкція подружньої ідентичності [5].

Розлучення є однією з небагатьох ситуацій, де фігура прихильності, людина, до якої зазвичай звертаються у важких ситуаціях, є джерелом болю. Це глибока втрата, і парам фізіологічно важко утримувати відчуття смутку і горя. Дослідження свідчать про те, що, як правило, рішення про розлучення є обопільним. Емоції вирують, почуття гніву та помсти можуть ускладнити переговори. Таким чином, сімейні суперечки, в яких високий рівень емоційної складової, перевантажують судову систему. Гнів може бути здоровим у процесі посередництва, в тому, що він сигналізує про необхідність обговорення та вивчення питань, які, можливо, ще не досліджувалися. З точки зору сімейної медіації конфлікт не є чимось поганим, чимось, чого слід уникати будь-якою ціною.

Сімейна медіація покращує спілкування між колишнім подружжям в процесі розлучення, сприяє успішному виконанню батьківських обов'язків, скорочує число повторних судових розглядів і в цілому є більш ефективною процедурою, в порівнянні з судовим процесом, з точки зору економії часових і фінансових ресурсів. Успіх медіації пов'язан з трьома взаємопов'язаними складовими: 1)

орієнтація на комунікацію; 2) розширення можливостей та визнання; 3) самовизначення сторін (сторони самостійно приймають рішення і відповідальні за його виконання). Рішення прийняте сторонами за результатами медіації, на відміну від судового рішення, заохочує сторін до мирного врегулювання спору власними зусиллями, шляхом прийняття власного взаємовигідного розв'язання та породжує більш високий ступінь задоволеності сторін.

Медіація при розірванні шлюбу спрямована на прийняття сторонами раціональних та конструктивних рішень щодо особистих взаємовідносин і батьківських обов'язків. Як правило на вирішення виносяться наступні питаннями: 1) поділ майна; 2) стягнення аліментів; 3) фінансова підтримка; 4) встановлення побачень з дітьми; 5) опіка над дітьми; 6) питання проведення свят, інші спеціальні теми.

Сімейна медіація має свою специфіку щодо необхідності глибоких психологічних знань і навичок медіатора, розуміння особливостей дитячої психіки, необхідності ідентифікації домашнього насильства та реагування на нього тощо. [6] Тому сімейну медіацію можуть проводити виключно особи, які пройшли спеціальну підготовку з сімейного посередництва.

В рамках процесу посередництва в сімейній медіації, завдання медіатора полягає у: 1) створенні безпечної, конфіденційної атмосфери для сторін; 2) нейтральності до сторін та процесу прийняття рішень, відсутності заборон і суджень; 3) забезпеченні повного контролю за процесом з боку сторін; 4) спрямовування обміну інформації між сторонами в рамках структурованого медіаційного процесу; 5) допомозі сторонам зрозуміти себе, один одного та визначити потреби; 6) допомозі сторонам у розв'язанні жорстких емоційних питань, які перешкоджають їх примиренню.

Сімейний медіатор заохочує сторони вести чесну та відкриту розмову, вони можуть бути гнучкими і творчими у врегулюванні питань поділу майна та забезпечення майбутнього для їхніх дітей. Посередництво може бути процесом зіліковування ран, зцілення. Адже сторони суперечки сідають за один стіл

переговорів для обговорення, аналізу розбіжностей і розв'язання конфлікту. Відкрите спілкування, що заохочується посередником, спонукає подружню пару висловлювати свої претензії в безпечній обстановці, ефективно навчає подружжя бути відкритими і співпрацювати в майбутньому в спілкуванні і спільному вихованні дітей. Крім того, посередництво сприяє обговоренню особистих питань у повністю конфіденційній обстановці, які не можуть бути розглянуті суддею.

Як показує досвід західних країн, сімейні спори, які не закінчилися мирним врегулюванням за результатами медіації, в судовому порядку вирішуються значно швидше, оскільки сторони за допомогою медіатора виявляють свої справжні інтереси, їх емоції втихають і до суду вони звертаються вже з чіткими вимогами.

З огляду на наведене, вважаємо за доцільне на законодавчому рівні врегулювати питання необхідності досудового врегулювання спорів про розірвання шлюбу шляхом медіації перед зверненням до суду.

Розлучення завжди буде (якщо не є найбільш) важким явищем у житті людини. Однак альтернативний метод вирішення суперечок, зокрема шляхом сімейної медіації, може полегшити неминучий біль і стрес, і призвести до більш задовільного процесу та щасливіших наслідків.

Список використаної літератури:

1. Thomas Holmes & Richard Rahe, The Social Readjustment Rating Scale, 11 J. PSYCHOSOM. RES. 213, 216 (1967).
2. Рішення Бершадського районного суду Вінницької області у справі № 126/72/15-ц від 22 квітня 2015 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/45544095>.
3. Рішення Кузнецовського міського суду Рівненської області у справі № 565/939/19 від 01 листопада 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85333416>.
4. Рішення Білгород – Дністровського міськрайонного суду Одеської області у справі № 495/3202/17 від 02 березня 2018 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72535131>.
5. See Donald T. Saposnek & Chip Rose, *The Psychology of Divorce*, MEDIATE.COM, (March 2004). URL: <https://www.mediate.com/articles/saporo.cfm>.
6. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол.:Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. С.187.